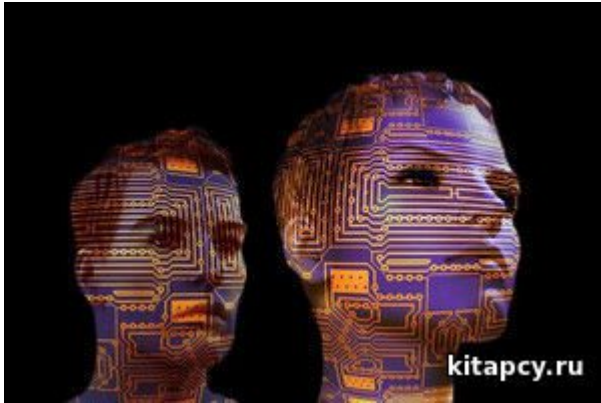

2024: Emeli añ we dipfeýk

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

2024: Emeli añ we dipfeýk 2024: EMELI AÑ we DIPFEÝK

Emeli añ eýýamy uçuryma dyrmaşyp, yza gaýtmagyň döwrümi?

Emeli any döretmek pikiriniň awtorlaryndan Jeffri Hinton maý aýynyň başlarynda emeli añ howpuna ünsi çekmek üçin «Google»-den meýletin işden çykýandygyny mälim etdi.

Hintonyň beýikligi we belki-de «betbagtlygy» emeli añ nerw torlaryny kämilleşdirmek boýunça işiniň zamanabap tehnologiýa dünýäsinde öwrülişik döretmegindedir.

Onuň işleri adam beýnisine meňzeyän we geljekde programmaçylaryndan garaşsyz enjamlaryň kämilleşdirilmegi üçjn möhüm ädim hasaplanýar.

Hinton işden gidende beren beýanatynda bölekleýin emeli añ ulgamynda işländigini üçin ökünýändigini aýtmak bilen, emeli aňyň gözegçilikden çykma howplary boýunça duýduryşlary berdi. Ýogsa-da, Alfred Nobeliň psihologik we ahlak krizisiniň ikilenç gaýtalanyşyny başdan geçirýärismikä?

Jogap näme bolanda-da, Hinton ýakynda adam beýnisiniň maglumat derejesini aşyp biljekdigini nygtap, emeli aňyň problemalary boýunça duýdurdy.

Jeffri Hinton

Emeli aňa garşy artýan howatyrlanmalar özbaşdak öwrenme we maglumat paýlaşma ukybyna eýe söhbet robotlarynyň giňden ýaýramagynyň netijesi hökmünde soňky birküç aýda orta çykdy. Bu ýagdaý bir wersiýa täze maglumat edinilende awtomatik ýagdaýda ähli topara ýaýraýandygyny aňladýar.

Nerw torlarynyň problemasy hyýaldaky güýji hakykata öwrüp bilmegidir. Mysal üçin, 2017-nji ýylda dünýä «Lyrebird» atly «gepleme sintezi» şereketiniň eden zadyna haýran galdy.

Şereket Barak Obama, Hillari Klinton, Donald Tramp dagynyň arasyndaky haýran galdyryjy derejede çyna berimsiz galp gepleşigiň ýazgysyny ýaýratdy.

Başga bir şereket internet ulanyjysynyň haýsydyr bir ses bukjasyndaky çykyşyny birnäçe üýtgeşme we ýükleme arkaly nädip aňsat görnüşde ýasap bolýandygyny görkezýän «Photoshop Audio» atly ses ýasama serişdesi bilen tanyşdyrdy.

Munuň özi nerw torlarynhň indi okaýan, görýän-eşidýän zatlarymyzy sintezläp bilýändigini aňladýar.

ABŞ-nyň meşhur «Associated Press» (AP) habarlar agentliginiň birnäçe gün öň emeli aňyň 2024-nji ýyldaky ABŞ-nyň prezident saýlawlaryna gönükdirilen howp-hatarlary barada duýduryslary berendigini habar bermegi şonuň üçinmidi?

Gysgaça aýdanda, kompýuter hünärmenlwri we tehnologiýa gyzykýan syýasatsynaslar şular ýaly zamanabap tehnologiki enjamlaryň real durmuşymyzda nämeleri edip biljekdigine ünsi çekýär.

Şol sanda, bu enjamlar saýlawçylary aldamaga we şeýdibem saýlaw döwrüniň ugruny üýtgetmäge güýji ýetjek derejede hakykatlary düýbünden ýoýup biler.

Has aýyk aýtmaly bolsa, şeýle täze mehanizmler güýçli

algoritmleri manipulirläp, bulary zamanabap sosial torlara iltemek bilen bir hatarda, taýýar ýazuw materiallaryny toparlara bölüp we seljerip, aňsat bolmadyk görnüşde çap edip bilýär.

Suratlar ýa-da wideolar, sesler ýa-da ýüzler giň möçberde we iň soňky derejede çakgan görnüşde ýaýrap, ýörite gatlaklara ýetip bilýär. Bulam aldawçylygy we etika gabat gelmeýän çäreleriň pygyllaryny berkidip biler.

Häzirki wagtda emeli aň belli-başly kişilerden hakyky ýaly görünýän, ýöne ýoýlan elektron hatlar öndürüp bilýär.

Şuňa meňzeş henize çenli görülmedik mehanizmler ýer ýüzüne ýokary hilli tekstleri we habarnamalary çaltlyk bilen hödürlep bilýär. Bulam talaşgärleriň agzyna öýkünip saýlawçylary ýalňyşdyrmagy we saýlawçylaryň köp derejede agzyny alartmagy aňladýar.

AP-nyň habaryny diňlänler meseläniň golaýlap gelýän ABŞ-nyň prezident saýlawlaryny öňünden habar berýän, gelip çykyşy boýunça tolgundyryjy we gorkuzyjy tamalaryň ýoldaşluk edýän «özünü hakykylaşdyran öňdengörmelerdigine» ynanýar.

Şeýle tamalar ýa-da çaklamalardan birem käbir amerikanlaryň ir bilen oýananlarynda saýlaw kampaniýasy boýunça işleýänlerden gelen we olary saýlamak müddeti üçin ýalňyş wagta gönükdirilen sesli sms-ler aljagydyr. Käbirleri-de goýberen ýalňyşlygyna ýa-da has öň eden etmişine puşman etmeli talaşgäriň ses ýazgylaryny alyp biler. Munuň özi gatlaklaryň agzyny alardýan we daş-töweregindäkileri sarsgyna salýan agressiw nutugyny ýaýradýan belli talaşgäri wideoýazgylaryny tomaşa etme ähtimallygy bilen bir hatarda talaşgäriň tarapdarlarynyň gözünde at-abraýyny hapalamak üçin bes bolýar.

ABŞ-nyň döwlet howpsuzlygyndan jogapkär ýolbaşçylaryny ýurduň içinde we daşynda gorkuzmaga başlan kyn sorag şu: «Emeli aň arkaly golaýlaşyp gelýän prezident saýlawlary ABŞ-nyň duşmanlary tarapyndan manipulirlenip bilnermi?»

Bu sorag 2016-njy ýylyň prezident saýlawlary döwründe bolanlaryň ýaňy ýaly bolup görünýär. Bir ýanda Trampyň peýdasyna işlenen bolsa, beýleki bir ýanda Hillari Klintony jezalandyran orslara garşy aýyplamalar köp sanly ABŞ-lynyň

ýadyndan häzirem çykanok.

Mundanam has beteri, ABŞ-daky liberal gatlaklar ýurtdaky ähli demokratik müddetiň amerikanlaryň hökümet sistemalaryna we saýlaw müddetlerine bolan ynamyny gowşaymagy maksat edinen emeli añ hüjümlerine uçrama ähtimallygyndan howatyrlyýar. Emeli añ meselelerini ýakyndan yzarlaýan amerikanlar aýratubam jemgyýetçilik çaknyşygy we Tramp bilen Baýdeniň, ýagny respublikanlar bilen demokratlaryň arasyndaky ýakynlaşyp gelýän häzirki polýuslaşmanyň çäginde saýlaw döwründe garaşylýan agressiw tolkunlary gorjamagyň töwereginde aýlanyp duran iň uly gorkyny alada edýär.

Ýogsa-da, ABŞ iňňän ýykgynçylykly bolup biljek syýasy müddet boýunça emeli aňyň mobilizirlenmegi bilen garşyma-garşy bolup galdymy? Bu sorag yşaraty uzak wagtdan soň Demokratik partiýanyň Nýu-Ýorkdaky wekili Iwett Klark tarapyndan orta atyldy.

Iwett Klark

Klark bir ýandan tehnologiýa bilen aýakdaş gitmekde kyn deňleme krizisiniň üstünde durup geçip, beýleki bir ýandan aýratynam adamlary manipulirlmek we aldamak üçin häzirki ähtimallyklaryň çäginde goranmak maksady bilen käbir barýerleriň gurulmalydygyny aýtdy.

Her niçikde bolsa, emeli aňyň oňyn ýa-da oňaýsyz ähli netijeleri we yzlary bilen halkara syýasy arenada täze aktýora öwrülendigini we syýasatçylaryň şu boýunça ikä bölünendigini aýdyp bileris. Has köp ünsi çekmek isleýänler liberal we progressiw endişeleri sebäpli, meselem söhnet roboty «ChatGPT» tarapyndan hödürlenlen mümkinçilikler boýunça duýduryş beren günbatarly sagçy aktiwistleriň arasyndaky jedele seredip bilerler.

Emeli añ eýýamy uçuryma dyrmaşyp, yza gaýtmagyň döwrümi?
2018-nji ýylyň iýun aýynda «Chatham House» (Korollygyň Halkara
gatnaşyklar instituty) tarapyndan görnükli baş hünärmeniň
bilelikde ýazan «Emeli añ we halkara gatnaşyklary: Öňümizdäki
baş-başdaklyk» atly möhüm maglumatnamasyny taýýarlady.

Maglumatnamanyň okalmagy we jedelleşilmegi has soňky
detallaýyn jedelli talap edýär, subut edilen hakykat bolsa
dünýäniň emeli aňa we onuň getiren üýtgeşmelerine hem-de
gorkusyna duçar bolanlygydyr.

Emile AMIN,
derňeýji žurnalist.

Penşenbe, 25.05.2023 ý. Publisistika